

Linnut

vuosikirja 2012

LUONNONTIETEELLINEN
KESKUSMUSEO

Linnut vuosikirja 2012

Linnut-vuosikirja on kerran vuodessa ilmestyvä suomalaisen linnuston-seurannan, -suojelun ja lintututkimuksen vuosikirja.

Julkaisija

BirdLife Suomi ry

Yhteistyössä

Luonnontieteellisen keskusmuseon eläinmuseo ja Suomen ympäristökeskus

Kustantaja

BirdLife Suomi ry
Annankatu 29 A 16
00100 HELSINKI
Puh. (09) 4135 3300
Faksi (09) 4135 3322

Vastaava toimittaja

Kalle Ruokolainen

Toimitussihteeri

Mariko Lindgren

Taitto ja värierottelut

Jyrki Heimonen
Aarnipaja Ky

Toimituksen osoite

Linnut-vuosikirja
BirdLife Suomi ry
Annankatu 29 A 16
00101 HELSINKI

Painopaikka

Erweco Oy, Helsinki/Oulu 2013

Painos

2000 kpl
ISSN 1455-674X

Kansikuva

Tuomas Heinonen
Liejukana *Gallinula chloropus*

Linnut-vuosikirja (*The yearbook of the Linnut magazine*) is published by BirdLife Finland in cooperation with Zoological Museum, University of Helsinki and the Finnish Environment Institute. Subscriptions: BirdLife Finland, P.O. Box 1285, FI-00101 HELSINKI.

Linnut-vuosikirja (tidskriften *Linnut årsbok*) är utgiven av BirdLife Finland och Zoologiska Museet, Helsingfors Universitet och Finland Miljö Central. Prenumerationer: BirdLife Finland, Box 1285, FI-00101 HELSINGFORS.

Tähän vuosikirjaan viitataan seuraavasti: Kirjoittaja, K. 2013: Artikkelin nimi. – Linnut-vuosikirja 2012:xx–xx.

Sisältö

3 Pääkirjoitus

Uhanalaiset lajit

4 Mustapyrstökuirin esiintyminen ja kannankehitys Suomessa
Jorma Pessa & Sami Timonen

16 Suomen sääkset 2012
Pertti Saurola

24 Suomen merikotkat 2011–2012
Torsten Stjernberg, Ismo Nuuja, Juhani Koivusaari, Jouko Högmänder, Tuomo Ollila, Seppo Keränen & Hannu Ekblom

36 Uhanalaiset ja harvalukuiset lintulajit Suomessa 2011
Teemu Lehtiniemi

44 Lintujen alueellinen uhanalaisuus Suomessa
Ari Rajasärkkä, Antti Below, Martti Hario, Alekski Lehikoinen, Esa Lehikoinen, Teemu Lehtiniemi, Markku Mikkola-Roos, Juha Tiainen, Jari Valkama & Risto A. Väisänen

Linnustonseuranta

50 Petolintuvuosi 2012 – vaisua etelässä, hiljaista pohjoisessa
Juha Honkala, Pertti Saurola & Jari Valkama

62 Suomen maallinnuston pesimäkannan vaihtelut vuosina 1975–2012
Risto A. Väisänen & Alekski Lehikoinen

82 Seitsemisen kansallispuiston luonto ja linnusto muuttuvat
Ari Rajasärkkä, Hannu Sillanpää, Tero Toivanen & Erkki Virolainen

94 Suomen sisävesien vesilintujen kannanvaihtelut 1986–2012
Alekski Lehikoinen, Hannu Pöysä, Jukka Rintala & Risto A. Väisänen

102 Merilintujen syksyinen esiintyminen ja runsaus Varsinais-Suomen ja Länsi-Uudenmaan saaristoalueilla
Juha Tiainen, Tuomas Seimola & Jukka Rintala

115 Haahkan syysaikainen esiintyminen Ahvenanmaalla
Teemu Lehtiniemi, Tero Toivanen & Jari Helstola

122 Rariteettikomitean hyväksymät vuoden 2012 harvinaisuushavainnot
Alekski Lehikoinen, Tapio Aalto, Hannu Huhtinen, Petri Lampila, Petteri Lehikoinen, Jyrki Normaja, Kari Soilevaara & William Velmala

138 Pikkuharvinaisuudet Suomessa vuonna 2012
Eelis Rissanen, Pirkka Aalto, Kimmo Järvinen, Petteri Lehikoinen, Toni Uusimäki & Roni Väisänen

150 Rengastusvuosi 2012
Jari Valkama & Markus Piha

Tutkimus

162 Liejukanapopulaation *Gallinula chloropus* pesimätulos Espoon Suomenojanlahdella
Seppo Karhu

Onnistuuko EU pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen?

Koppelo korjailee väsyneenä pyrstösulkaan, sillä monimuotoisuuden suojelutavoitteisiin on vielä matkaa. JARI KOSTET

Suomi on kuulunut Euroopan unioniin tammikuusta 1995 alkaen. Siitä lähtien luonnon- ja linnustonsuojeluumme ovat ohjanneet EU:n hyväksymät ja Suomen toimeenpanemat direktiivit. Näistä luonnonsuojelun kannalta keskeisimmät ovat luonto- ja lintudirektiivit ja myöhemmin voimaan tulleet vesipuidedirektiivi ja meristrategiadirektiivi.

Luontodirektiivin tavoitteena on yhteisölle tärkeiden lajien ja luontotyyppien suotuisa suojelutaso ja lintudirektiivissä vastaavasti kaikkien luonnonvaraisena elävien lintulajien suojelu. Molempien direktiivien tavoitteiden toteuttamiseksi EU-maihin on perustettu Natura 2000 -suojelualueverkosto.

Suomessa on 1857 Natura 2000 -verkostoon kuuluvaa aluetta, joiden yhteispinta-ala on noin viisi miljoonaa hehtaaria. Luontodirektiivin mukaisia SCI-alueita näistä on 1713 ja lintudirektiivin mukaisesti ilmoitettuja SPA-alueita 468.

Linnustonsuojelun kannalta keskeistä on elinympäristöjen tila lintujen koko vuodenkierron osalta. Suomessa luontotyyppien suojelutasoa on arvioitu kahdesti vuosina 2007 ja 2013. Tuoreimman arvion alustavien tulosten mukaan luontotyypeistämme peräti kahden kolmasosan tila on epäsuotuisa. Erityisesti kosteikkojen tila on heikko, sillä valtaosalla boreaalisen ja Itämeren vyöhykkeen kosteikkoluontotyypeistä suojelutaso on epäsuotuisa. Kokonaisuutena

luontotyyppien tila ei ole kuitenkaan huonontunut raportointijaksojen välissä.

Lintudirektiivin liitteessä I luetellaan lajit, joille on perustettava Natura 2000 -alueita. Suomessa tällaisia lajeja oli 63, jonka lisäksi verkostoon on valittua 38 liitteeseen kuulumattoman säännöllisesti esiintyvän muuttolinnun elinympäristöjä. BirdLife International arvioi lintudirektiivin toimivuutta vuosina 1990–2000. Sen mukaan liitteen I lajien kehitys Euroopassa oli merkittävästi positiivisempaa jäsenmaissa kuin EU:n ulkopuolisissa maissa. Lintudirektiivin liite I onkin arvioitu yhdeksi maailman toimivimmista suojelukeinoista.

Toisena EU:n voittona voidaan pitää luonnonvaraisten lintujen kaupan lähes täydellistä loppumista EU:n alueelta. Poikkeuksia on vielä etenkin Välimeren alueella, mutta myös muualla EU:ssa. Laiton munien ja lintujen keräily on kansainvälistä rikollisuutta, jonka kitkemiseen tarvitaan eri maiden ja viranomaisten aktiivista yhteistyötä.

Kokonaisuutena linnuston tila EU:ssa ei kuitenkaan ole yhtä hyvä. Vuonna 2004 EU:n 448 lintulajista 216 lajin (48 %) suojelutilanne arvioitiin epäsuotuisaksi. Erityisen huonosti meni maatalousympäristön linnuilla, joiden taantuminen jatkuu koko Euroopassa. Syy tähän on yleiseurooppalainen eli tehostunut maatalous.

Myös metsästettävien lajien tilanne on huonontunut. Metsästettävistä 79 lajista 36 lajilla (46 %) on epäsuotuisa suojelutilan-

ne. Euroopassa ei ole vielä kyetty riistalintujen verotuksen ”flyway” ajatteluun pohjoisamerikkalaiseen tapaan. Täällä jokainen maa pyrkii maksimoimaan oman saaliinsa eikä metsästystä mitoiteta kaikkien lajien osalta kestävästi.

EU:n tavoitteena on pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen vuoteen 2020 mennessä. Lintujen osalta tätä mitataan lintudirektiivin lajien tilalla. Turvattuina tai tilaansa parantaneita lintulajeja tulee tällöin olla 50 % enemmän kuin vuonna 2004. Tavoite on haastava eikä sen mittaaminen onnistu ilman oikeaa tietoa.

Linnuston tilaa mitataan lintudirektiivin raportoinnin avulla. Raportointi uudistui ja vuodesta 2013 lähtien kaikki jäsenmaat ilmoittavat lintujen populaatiokoot, levinneisyysalueet ja niiden trendit sekä lajeihin kohdistuvat paineet ja uhat kuuden vuoden jaksoissa keskitetysti. Tiedot kootaan yhteen ja niiden avulla arvioidaan Euroopan, EU:n ja kunkin jäsenmaan linnuston tilaa.

Lintuharrastajien, rengastajien ja tutkijoiden panos raportointityössä on erittäin merkittävä. Linnuston seurantajärjestelmämme perustuu suurelta osalta vapaaehtoisten lintuharrastajien tekemiin laskentoihin ja havaintoihin. Ilman teidän panostanne ja valmiutta aikaisiin herätyksiin työ ei onnistuisi. Kiitos!

Markku Mikkola-Roos
Suomen ympäristökeskus